

Papp Tekla

"Jogi és lénytani személyiség" - a Grosschmid-i jogi személy kategória elemzése a hazai jogfejlődés tükrében

In: Juhász Ágnes (szerk.)

Grosschmid gondolatai és az új magyar Ptk. : tanulmánykötet. 156 p.

Konferencia helye, ideje: Miskolc, Magyarország, 2012.11.09 Miskolc: Novotni

Alapítvány, 2013. pp. 55-65.

(Miskolci Konferenciák)

(ISBN:[978-963-9360-88-4](#))

Papp Tekla

„Jogi és lénytani személyiség” – a Grosschmid-i jogi személy kategória elemzése a hazai jogfejlődés tükrében

„Egészen extra ictum hagyom – úgymond – azt az u.n. controversiát, mely a jogi személyiségre vonatkozik. Kiindulok egyszerűen abból, hogy minden ember így beszél: ez a ház az árvaházé, fel-, alperes az árvaház. A súly szerintem nem arra helyezendő, jól van-e ez mondva, hanem: hogy mi van véle mondva.”¹

Jelen tanulmányunkban a címben megjelölt témát lineáris idősíkon bontjuk ki: először röviden kitérünk Grosschmid Béni vonatkozó munkásságát megelőző magyar jogtudósok megállapításaira a jogi személy mibenléte kapcsán, majd Grosschmid Béni jogi személy felfogását vizsgáljuk, végül a Grosschmid utáni időszak jogi személy kategóriáit elemezzük az új Ptk-tervezet vonatkozó rendelkezéseinek értelmezésével befejezve.

¹ Nizsalovszky Endre „Grosschmid és a kereskedelmi jog” (A Magyar Jogászegylet Grosschmid előadássorozatának 4. előadása; Különlenyomat a „Magyar Jogászegyleti Értekezések”-ből; Attila-Nyomda Rt; Bp.; 1937. 23. p.) (Fej. I. k. 118. l.)

I.

A jogi személy kategóriájának alkalmazása alig több mint kétszáz éves múltra tekinthet vissza:

- a jogi személy kifejezés először Gustav Hugo 1798-as természetjogi tankönyvében jelenik meg,²
- azonban 1807-ben Heise használta először a jogi személy kifejezést abban az értelemben, hogy jogok és kötelezettségek alanyaként szereplő, valamilyen szinten szerveződött embercsoportot³ és perszonifikált vagyontömeget⁴ értett alatta.

A korabeli magyar jogi szakirodalom színvonalát jelzi, hogy a XIX. század második harmadában már megjelenik a jogi személy terminológia:

- Kelemen Imre *personale physicae* és *morales* között tett különbséget és az utóbbi kategóriába a testületeket sorolta;
- Frank Ignác *personale morales*-nek, illetve „*de personis, quae iuris fictione intelligentur*”-nak a testületeket és az alapítványt tekintette;
- Ökröss Bálint és Suhayda János már a jogi személy kifejezést használják, de csak a személyegyesülésekre vonatkoztatva.⁵

Mai jelentéstartalmával először Wenczel Gusztáv alkalmazta a jogi személy fogalmát 1863-ban kiadott „A magyar és erdélyi magánjog rendszere” című művében.⁶ Ő a jogi személy „szükségképpeni kellékének” tekintette az „önálló jogi létezés feltételeit”: szervezet, külső képviselő és vagyoni jogokra vonatkozó jogalanyiség.⁷ Kétféle csoportosítást végzett az általa megadott kritériumok szerint,

- egyrészt mely szervezeti képződmények felelnek meg,⁸ illetve nem⁹ a „szükségképpeni kellékeknek”,
- másrészt a jogi személy létrehozatalának módja szerint.¹⁰

² Csehi Zoltán „A magánjogi alapítvány; Történeti és dogmatikai alapok” (Gondolat Kiadó; Bp.; 2006.; 132. p.)

³ Ereky István „A jogi személyek” (Városi Szemle; 1928/1.; 49. p.)

⁴ Csehi i.m. 176. p.

⁵ „Magyar magánjog, Általános rész, Személyi jog” (szerk.: Szladits K.; Grill K. Könyvkiadó Vállalata; Bp.; 1941.; 563. p.)

⁶ Besenyei L. - Bíró Gy. „Személyek joga” (Novotni Kiadó; Miskolc; 2007.; 73. p.), Szladits i.m. 563. p.

⁷ Wenczel Gusztáv „A magyar magánjog rendszere” (Magyar Kir. Egyetemi Könyvnyomda; Bp.; 1879.; 200. p.)

⁸ királyi fiscus; u.n. közönségek (Universitates); megyék, székek etc.; jogilag önálló községek (Communitales); testületek (Corporationes); MTA, káptalan etc.; postaintézet; tulajdon társaságok és egyesületek; iparegylet, földtani társulat etc.; kereskedelmi és iparcélokra keletkezett részvény- és bányatársulatok; alapítvány (Fundationes); egyes viszonyok: csódtömeg; Wenczel i.m. 201. p.

⁹ polgári pártok; család; „a mai uradalmak”; kereskedelmi és gyári cégek; Wenczel i.m. 202. p.

Wenczel Gusztáv kortársai közül a jogi személy elméletének fejlesztése szempontjából Bainter Jánost és Bozóky Alajost tartjuk még kiemelendőnek:

- előbbi Wenczelhez hasonlóan csak vagyoni jogképességgel rendelkezőnek tekintette a jogi személyt, mely jogszabály által jogalannak minősített célvagyon, vagy személyegyesülés;¹¹
- utóbbi a jogi személyt fictio-n alapuló személy- és vagyonösszességekre bontotta, melyek a tételes jog által felruházott vagyoni jogképességgel bírnak jogszabály által megengedett cél vonatkozásában.¹² Mindhárman korlátozott jogképességűnek (csak vagyoni viszonylatbeli jogalanyiság) minősítették az akkori jogi személyeket, Bainter és Bozóky szerint jogszabályi rendelkezés folytán válhatott vagyontömeg, illetve személyösszesség jogalannyá (szemben Wenczel jogalanyiságot keletkeztető királyi privilégiumával) és Bozóknál az ultra vires elv is megjelent a jogi személy jogképességének további korlátozásaként.

A XIX.-XX. század fordulójára a jogtudomány már túllépett a jogi személy vagyoni jogalanyiságán, viszont nem a jogi személy lényegének, mibenlétének a megragadására törekedtek, hanem a jogi személy „előfeltételeinek” összeszedésére: úgy, mint jogszabály által jogalanyisággal felruházottság, megengedett cél, önálló vagyon, szervezet, képviselő, székhely.¹³

Ugyanebből a korszakból és egyben Grosschmid pályatársai közül Szász-Schwarz Gusztáv – nemcsak honi, hanem nemzetközi értelemben is – nagyhatású célvagyon elmélete emelhető ki:¹⁴ ő jogi személy alatt azt a célt értette, amit a vagyon szolgálni hivatott.¹⁵ Az alapítók a jogi személy létesítésekor csak az állam (a jogrend) által elismert célt tűzhetek ki,¹⁶ és a cél elérésében megnyilvánuló érdek köré kapcsolódik a vagyon.¹⁷ Szász-Schwarz elvetette a jogalanyiság, a természetes és jogi személy kategóriák használatát, nála mindennek csak annyiban van személyisége, amennyiben az állam (a jogrend) megengedi, hogy egy adott célt a vagyon szolgáljon.¹⁸

¹⁰ „A jogi személyek fennállásának alapja vagy közvetlenül a törvény vagy királyi privilégium, vagy az érdekelteknek egyleti szerződése.”; Wenczel i.m. 202. p.

¹¹ Bainter János „Az ausztriai általános magánjog alyaptanai” (Kertész Nyomda; Pest; 1868.; 141. p.)

¹² Bozóky Alajos „A jogi személyekről” (Hügel Kiadó; Nagyvárad; 1870.; 12. p., 14. p., 19. p., 52. p.)

¹³ Márkus Dezső „Magyar jogi lexikon”; VI. kötet (Pallas; Bp.; 1907.; 373-374. pp.)

¹⁴ Schwarz Gusztáv „A jogi személy magyarázata” (Franklin; Bp.; 1906.)

¹⁵ Schwarz i.m. 86. p.

¹⁶ Besnyő Bernát „Szász-Schwarz Gusztáv emlékezete” (Katz G. Könyvkereskedése; Bp.; 1933.; 71. p., 74. p.)

¹⁷ Csehi i.m. 98. p.; Besnyő i.m. 71. p.

¹⁸ Besnyő i.m. 73. p.; „Az alanyi jog tartalma, szerinte, a cél javára fennálló jogi paranccsal vagy tilalommal biztosított kilátás arra, hogy a védett cél érdekében kiadott parancs követésre fog találni.”, Besnyő i.m. 71. p.

II.

Grosschmid Béni jogi személyekkel kapcsolatos álláspontját a Magyar Jogi Szemlében 1920-ban megjelent tanulmányorozatában fejtette ki részletesen.¹⁹

A személyt jogi értelemben a jogalannyal azonosítja: „...személynek lenni vagy nem lenni tehát annyi, mint jogok és kötelezettségek alanyának lehetni vagy nem lehetni.”²⁰ Ebben a vonatkozásban a fizikai (természeti, természetes) személy és a jogi (erkölcsi, képzeleti, képzelt, költött, fictio, eszményi, eszmei) személy közös tulajdonsága az az attributum, hogy törvény által felruháztatnak jogokkal és kötelezettségekkel.²¹

A személytől (jogalanytól) megkülönbözteti a személyiséget: amely „... nem jog vagy magában álló jogosítvány, hanem bizonyos állapot, mely a jogképességet tartalmazza.”²² Ez az állapot lehet

- „tulajdonsági értemény” (persona per se): a jogalany „belső fölszereltsége”, „ami önmagában vagy az, vagy nem az” ami (akaratra, öncélúságra képesség), ez az ú.n. „belsőleges személyiség”;²³

- „fölruházott értemény” (persona per legem): a jog általi jogalannak (személynek) minősítés, ez az ú.n. „külsőleges személyiség”.²⁴ A belsőleges személyiség „lénytani, vagyis ontológiai személyiség”, míg a külsőleges személyiség a jogképes lény.²⁵ Tehát személyiség szempontjából nem tesz különbséget a természetes és a jogi személy között, hanem a személyiség attribútumai kapcsán alkalmaz kétféle minősítést, melyek egymásra épülnek:

- a lénytani meghatározható személyiségek a „jogi értemény szempontjából mintegy személynek valók, személyjelöltek”,²⁶ melyek jogalanyiságukat a jogszabályok révén elnyerik, vagy sem. Ugyanis szerinte lénytani személyisége mindennek lehet, azonban jogi személyisége nem.²⁷ Ennek kapcsán konstruálja meg az „intellektuális alanyiság” kategóriáját: „... vannak kollektív lények, amelyekben az intellektuális alanyiság megvan jogalanyiság nélkül”,²⁸ „belső alkalmatosságuknál fogva”²⁹ (pl.: árvaszék, bírói testület).

¹⁹ Grosschmid Béni „Jogi és lénytani személyiség” (Magyar Jogi Szemle; Pallas; Bp.; 1920.); „Fejezetek kötelmi jogunk köréből” (Grill Károly; Bp.; 1932-33.) című művében csak néhány „töredék”-gondolatban, fragmentumban tér ki az adott témára (pl.: Fejezetek 353. l.j., 124.).

²⁰ Grosschmid i.m. 104. p., 459. p.

²¹ Grosschmid i.m. 104. p.

²² Grosschmid i.m. 105. p.

²³ Grosschmid i.m. 105-106. pp.; Csehi i.m. 95. p.

²⁴ Grosschmid i.m. 105-106. pp.; Csehi i.m. 95. p.

²⁵ Grosschmid i.m. 105-106. pp.; Csehi i.m. 95. p.

²⁶ Grosschmid i.m. 107. p.

²⁷ Grosschmid i.m. 540. p.

²⁸ Grosschmid i.m. 634. p.

Szászy-Schwarz Gusztávhoz hasonlóan nem a természetes személy és a jogi személy jogképességében rejlő különbségek kimutatására törekedett, hanem a közös csomópontok meghatározására. Megállapítja, hogy a jogi személy „...éppen csakugy létező, mivelhogy szellemileg önállóan respiráló, kész egyediség, akárcsak fizikailag az ember,”³⁰ mert a „jogi személyek valamik a magánjogi alanyiség attribútuma nélkül is”,³¹ ugyanis a magánjogi jogalanyiség attribútuma nem keletkeztet különbséget a lét ténye, valósága kapcsán.³² Azonban elismeri, hogy „azok a factumok, amelyekhez a jogi személyek személyiségét szokta a törvény hozzáfűzni: nem természeti factumok”.³³

Mivel Grosschmid szerint a jogi személyek a lénytani személyiséget „nem fizikai természetnek a tényeiből bírják”³⁴ mint az ember, ezért keresett egy „természetileg létező” tulajdonsági értelmet a jogi személyek számára is: a jogi személyeket „a társadalmi alakulások természetvilága teszi” egyediséggé, és ezzel személylé.³⁵

Jogalkotási szempontból a jogi személyt persona voluntariaként kezeli, mert jogalkotói döntés függvénye a jogi személy jogalanyiséga.³⁶ Viszont véleménye szerint „a jogi személyeknek a jogalanyiséga nem kevésbé szükségszerű, vagyis okvetlen eleme a magánjognak, mint az embernek az alanyiséga.”³⁷

Grosschmid Béni jogi személy felfogása összegzéseként rögzíthetjük, hogy meglátása szerint „a jogi személy, a személyiségtől (jogalanyiségtől) függetlenül szemlélt minőségében is létezik”, és nem más, mint az „egyed, a magánjogi törvény által kiszemeltjei és kiválasztottjai az ugyanaffajta lényvilág körülünk nyüzsgő országának”.³⁸ Grosschmid Béni jogi személy értelménye – Szászy-Schwarz Gusztáv különleges jogi személy értelmezésétől eltekintve – a korabeli és az őt megelőző magyar szakirodalmi álláspontokat meghaladta (pl.: nemcsak vagyoni jogalanyiséget tulajdonított a jogi személynek; nem különböztetett természetes és jogi személy között) és komplex megközelítésű volt (pl.: nemcsak jellemzők, ismérvek összeszedésére törekedett, hanem az általa megalkotott zárt logikai rendszerben a kategória lényegének meghatározására).

²⁹ Grosschmid i.m. 540. p.

³⁰ Grosschmid i.m. 162. p.

³¹ Grosschmid i.m. 458. p.

³² Grosschmid i.m. 458. p.

³³ Grosschmid i.m. 165. p.

³⁴ Grosschmid i.m. 166. p.

³⁵ Grosschmid i.m. 166. p.

³⁶ Grosschmid i.m. 220. p., 425. p., 426. p., 428. p.

³⁷ Grosschmid i.m. 221. p.

³⁸ Grosschmid i.m. 429. p., 431. p.

Részünkről a Grosschmid-i jogi személy megközelítés újdonságát a személyiség újszerű megragadásában, annak kétféle milyenségében és kétféle fokozatában látjuk, valamint abban, hogy nem a természetes személyhez képest, nem annak viszonylatában kísérelte meg a jogi személy mibenlétét megragadni, hanem egységes szisztémában gondolkodott.

Noha Grosschmid Béni jogi személy elmélete az akkori magyar magánjogi jogtudományban számos nívumot tartalmazott, a további jogfejlődésre érdemi hatást nem gyakorolt, vélhetően annak elvontabb és a joggyakorlatba nehezen átültethető volta miatt.

III.

Magyarországon a jogi személyek mibenlétére a múlt század első felében több, még említést érdemlő, kiemelkedő hatású elmélet is kidolgozásra került, így

- Erekly István szerint a jogi személy a tárgyi jog által elismert kollektív érdek (egy embercsoporté), amelynek kollektív akaratát a szervezet szervei gyakorolják;³⁹
- Moór Gyula alkotta meg az ún. beszámítási elméletet: a jogi személy meghatározott emberi cselekvések jog által kijelölt beszámítási pontja, ebből következően jogi személy az a jogalany, amely nem természetes személy;^{40,41}
- Szladits Károly elfogadva Moór Gyula álláspontját⁴² inkább a jogi személy típusaira koncentrált (magánjogi vagy közjogi alapítású; általános vagy különleges jogszabályon nyugvó; személyösszesség vagy vagyonösszesség);⁴³
- Kauser Lipót úgy vélte, hogy jogi értelemben vett személy csak a pozitív jogrend által létezhet, így a jogi személy nem más, mint a jogalkotói tevékenység eredménye.⁴⁴

A múlt század második felétől – és napjainkban – egységes jogi személy elmélet kialakítására irányuló törekvések nem figyelhetők meg a magyar magánjogban.

Érdeemesnek tartjuk azonban kiemelni

- egyrészt Sárközy Tamás vonatkozó munkásságának fontosságát: számos művében részletezi a jogi személy kategória erodálódását, elrelativizálódását és felhívja a figyelmet a jogalanyiség egyre komplexebbé válására;⁴⁵
- másrészt Csehi Zoltán újszerű megközelítését: a jogi személy ontológiai valósága a vagyon, melyet a képviselési és tulajdonosi természetes személyek cselekvési hálója fon körbe, és ez a létező entitás a jogrend által elismert személy, ami a név, a székhely és a

³⁹ Erekly i.m. 73. p.

⁴⁰ Moór Gyula „A jogi személyek elmélete” (MTA Jogtudományi Bizottság kiadványsorozata; Bp.; 1931.; 22. p., 317. p., 320. p., 341. p., 351. p.)

⁴¹ „... a jogi személyek alanyi jogoknak és köteleességeknek olyan alanyai, amelyek nem természetes személyek, nem emberek.” (Idézi: Szladits i.m. 564. p.)

⁴² Szladits i.m. 570-571. pp.: „Ami általában a jogi személy lényegét illeti, nem szabad szem elől téveszteni, hogy az – Moór Gyula mélyen járó fejtegetései szerint – egyfelől „eszmei léttel bíró normatív”, másfelől „pszichofizikai léttel bíró valóságtudományi alkotó elemek összekapcsolódása” a reális szervei cselekvéseket normatív (jogszabályi) kapcsolatok jogi beszámítás útján egységes jogalanyi tevékenységgé foglalják össze.”

⁴³ Szladits i.m. 568-569. pp.

⁴⁴ Kauser Lipót „A jogi személyekről” (Debreceni Tudományegyetemi Nyomda; Debrecen; 1948.; 3. p.)

⁴⁵ „Magyar társasági jog Európában (A társasági és a konszernjog elméleti alapjai)” (hvgorac; Bp.; 2001.; 74-81. pp.); „A jogi személy elméletének átalakulása, vizsgálódás a szervezetek komplex jogalanyiságáról” (Közgazgatási és Jogi Könyvkiadó; Bp.; 1985.); „Szervezetek megszervezésének a jogban - kis modern jogdogmatika” (Állam- és Jogtudomány; XLIX. évf.; 2008.; 3-15. pp.); „Szervezetrendszer és a polgári jogi jogalanyiség a társasági – egyesületi és alapítványi jogban” (Gazdaság és Jog; 2003/9.; 31-37. pp.); „Jogképesség, illetve jogalanyiség az embertöbbségek – csoportok – szervezetek körében” (Jogtudományi Közlöny; 2001/1.; 1-10. pp.)

képviselő révén lesz a külső jogviszonyokban érzékelhető. Ez a jogi személy koncepció a Grosschmid-i felfogással rokon annyiban, hogy szintén a jogi személy belső és külső lényegének megragadására törekszik, viszont a Szász-Schwarz-féle elmélet hatása is kimutatható a vagyonnak a jogi személy középpontjába állításával: szintézis nélküli kapocs a két neves előd között.⁴⁶

A jogi személyiség jogszabályi hátterét tekintve az 1960. május 1-én hatályba lépett Polgári Törvénykönyv eredeti, jogi személyekre vonatkozó megfogalmazása a XIX. századi Baintner- és Bozóky-féle nézetet tükrözi, csak más kiindulópontból (korlátozott jogképesség, *ultra vires* elv).⁴⁷ Az 1978-as Ptk-módosításnál megmarad a vagyoni szükségszerűségből eredő állami elismerés,⁴⁸ azonban a jogi személy jogképessége „normalizálódik”.⁴⁹ 1991-ben a jogi személynek minősíthető szervezetek köre „bővült”,⁵⁰ 1998-tól pedig deklarációra került az állam vagyoni jogi jellegű jogi személyisége és a szervezeteknél a normatív elismerés révén járó jogi személyiség.⁵¹ Jelenleg a Ptk. rendelkezései⁵² és ezek magyarázata⁵³ alapján jogi személy az olyan szervezet, amelyet az állam ilyenként ismer el és polgári jogi alanyi jogokkal és kötelezettségekkel ruház fel. A Kauser Lipót-féle álláspontban gyökerező

⁴⁶ Csehi i.m. 139-140. pp, 143.p.

⁴⁷ 1959. évi IV. tv. 28. §

(1) Az állam az erre irányadó jogszabályok szerint jogi személyeknek ismeri el az állami, gazdasági és társadalmi szervezetet és szervezeteket, ha feladataik szükségessé teszik, hogy vagyoni jogaik és kötelezettségeik legyenek.

(2) A jogi személy a Magyar Népköztársaságban betöltött rendeltetése és a szocialista együttműködés követelményei által meghatározott körben jogképes.

⁴⁸ 1959. évi IV. tv. 28. § (1): Az állam az erre irányadó jogszabályok szerint jogi személyeknek ismeri el az állami, gazdasági, társadalmi szervezetet és szervezeteket, az egyesületeket, valamint egyéb szervezeteket, ha feladataik szükségessé teszik, hogy vagyoni jogaik és kötelezettségeik legyenek.

⁴⁹ 1959. évi IV. tv. 28. § (2): A jogi személy jogképes. Ha jogszabály eltérően nem rendelkezik, jogképessége kiterjed mindazokra a jogokra és kötelezettségekre, amelyek jellegüknél fogva nem csupán az emberhez fűződhetnek.

⁵⁰ 1959. évi IV. tv. 28. § (2): Erre irányadó jogszabályok szerint jogi személyek az állami, önkormányzati, gazdasági, társadalmi és más egyéb szervezetek. Ezen § (1) bekezdésének majdnem teljes megismétlése az alanyi kör szempontjából (sic!), csak 1998-ban kerül sor a két bekezdés összevonására.

⁵¹ 1959. évi IV. tv. 28. §

(1) Az állam – mint a vagyoni jogviszonyok alanya – jogi személy.

(2) Erre irányadó jogszabályok szerint jogi személyek az állami, önkormányzati, gazdasági, társadalmi és más egyéb szervezetek.

⁵² 1959. évi IV. tv. 28. §

(1) Erre irányadó jogszabályok szerint jogi személyek az állami, önkormányzati, gazdasági, társadalmi és más egyéb szervezetek.

(2) A jogi személy jogképes. Ha jogszabály eltérően nem rendelkezik, jogképessége kiterjed mindazokra a jogokra és kötelezettségekre, amelyek jellegüknél fogva nem csupán az emberhez fűződhetnek.

⁵³ „A Polgári Törvénykönyv magyarázata” I. kötet (szerk.: Gellért Gy.; Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó; Bp.; 1992.: 122-136. pp.; 1998.: 127-142. pp.; 2001.: 159-175. pp.); Complex Jogtár Plusz Ptk; 28. § (3) és (4) bekezdéseire fűzött kommentárja; „Polgári jog, Kommentár a gyakorlat számára” I. kötet (szerk.: Petrik F.: hvgorac; Bp.; 2008.: 74/10-74/15)

jelenkori szabályozás nem ad támpontot a jogi személy lényegére, ehhez a - jogi oktatásban általánosan elfogadott⁵⁴ - jogi személy ismérveit kell alapul vennünk.⁵⁵

A jogi személy elkülönült vagyonnal rendelkezik: a jogi személy tulajdona nem azonos az őt alkotók/tagjai tulajdonával, vagyonával. A jogi személy elkülönült vagyonából adódik önálló vagyoni felelőssége: a jogi személy kötelezettségeiért, tartozásaiért a jogi személy köteles helytállásra, az őt alkotók/tagjai nem. A jogi személy lényeges jellemzője az állandó szervezet, mely alatt értjük,

- egyrészt azt, hogy a jogi személy létét nem érinti az őt alkotók/tagjai változása (halála/jogutód nélküli megszűnése/átalakulása);
- másrészt azt, hogy ügyintéző és képviselő szervek aktiválják a jogi személy „akaratát”;
- harmadrészt azt, hogy funkciók szerinti hierarchizáltságú és beosztású, szervezeti struktúra kerül kialakításra (melyik szerv ellenőrizheti a másikat etc.). A jogi személy, létrejöttéhez, jogképességéhez, működéséhez elengedhetetlen az állami elismerés, mely jelenti
 - egyrészt azt, hogy a szervezet csak megengedett társadalmi, gazdasági célra alapítható;
 - másrészt a jogalanyiség biztosítását normatív és egyedi szinten.⁵⁶ A jogi személy jogviszonyokban, gazdasági forgalomban való megjelenéséhez szükséges a saját név, amely alatt el tud járni. Az állandó szervezet és a saját név alatti eljárás kritériumaiból következik a természetes személy képviselő révén történő „akarat-artikuláció”. Az önálló vagyonból és az állandó szervezetből pedig adódik az alapítóktól való függetlenedés.

A hatályba nem lépett, új Ptk.⁵⁷ és a Szakértő Javaslat⁵⁸ sem tett kísérletet a jogi személy fogalmának meghatározására. Azonban a Szakértői Javaslat indoklása kitér arra, hogy a jogi személy „legfontosabb fogalmi ismérvei: a jogi személyt létesítő személyektől, illetve a jogi személy tagjaitól elkülönült, e személyek változásától független, önálló létezés és az alapítóktól, illetve a tagoktól független vagyon, létezésének előfeltétele az állami

⁵⁴ Világhy M. - Eörsi Gy. „Magyar polgári jog” I. (Tankönyvkiadó; Bp.; 1965.; 128-162. pp.); Besenyi L. - Bíró Gy. i.m. 71-156. pp.; Kecskés László „Polgári jog, A személyek joga” (Dialog Campus; Bp.-Pécs; 2007.; 95-363. pp.); Jobbágyi Gábor „Személyi és családi jog” (Szent István Társulat; Bp.; 2008.; 115-178. pp.); Novotni Zoltán „A jogi személyek és cégek jogalanyiságáról” (előadásvázlat; Miskolc; 1987.; 1-62. pp.); Asztalos László „Polgári jog, Általános rész, Személyek” (Tankönyvkiadó; Bp.; 1988.; 155-170. és 188-206. pp.); Lenkovics B. - Székely L. „A személyi jog vázlat” (Eötvös József Könyvkiadó, Bp.; 2001.; 48-92. pp.); Kisfaludi András „Társasági jog” (Complex; Bp.; 2007.; 30. p.); Petrik i.m. 55-81. pp.; Gellért i.m. 159-175. pp.

⁵⁵ Ennek lásd részletesebb és más szempontú feldolgozását: Papp Tekla „A jogi személyiség nélküli gazdasági társaságok” (In: Ünnepi tanulmányok Balásházy Mária tiszteletére; szerk.: Bodzási B.: Budapesti Corvinus Egyetem Gazdasági Jogi Intézet; Bp.; 2010.; 271-287. pp.)

⁵⁶ Kisfaludi i.m. 27. p.

⁵⁷ 2009. évi CXX. tv. 2:41. §

⁵⁸ „Szakértői javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez” (szerk.: Vékás L.; Complex; Bp.; 2008.; 2:34. §)

elismerés, következménye pedig, az önálló, a jogi személy saját vagyonára alapozott vagyoni felelősség.⁵⁹

A Sárközy-féle jogi személy könyv-javaslat⁶⁰ a hatályos Ptk. jogi személy felfogásából kiindulva (állami elismerés függvénye a jogi személyiség), a Kauser Lipót-féle technikát alkalmazva ugyan nem dolgoz ki egzakt, használható jogi személy fogalmat, azonban a jogi személy lényeges ismérveit „csokorba szedi” (saját név, székhely, jogrend által megengedett cél, ügyvezető és képviselő szerv, elkülönült vagyon és önálló felelősség). A Ptk-tervezet Kisfaludi-féle harmadik könyve – több szakaszra és bekezdésre bontva – ugyanezen kritériumokat emeli ki a jogi személy szabályozásánál azzal, hogy ezek „amelyek a jogi személynek tagjaitól vagy alapítóitól elkülönült, önálló megjelenését teszik lehetővé a vagyoni forgalomban”.^{61,62}

E legújabb jogi személy reguláció és a Grosschmid-i felfogás között abban látjuk a találkozási pontot, hogy jogszabályi szinten kinyilvánítatnak e jogalany külsődleges személyiségi jegyei, mintegy keretet adva és határt szabva egy lezáratlan jogi képződmény és túlságosan is heterogén gyűjtőfogalom kialakulásának. Jelenkori jogtudományunk előtt azonban továbbra is ott áll a hatalmas kihívás: a jogi személy fogalmának megalkotása. Eleget tehetünk ennek többféleképpen

- akár úgy, hogy a természetes személyen kívüli valamennyi jogalanyt jogi személynek minősítjük (lásd: Moór Gyulánál),
- akár úgy, hogy a Grosschmid-i személyiség-bontást alkalmazva árnyalt jogalanyi kategóriát dolgoznak ki (lásd: Csehi Zoltánál); mindenképpen átgondolt, precíz és fáradságos munkát igényel bármelyik kiinduló tétel jogdogmatikai megalapozása és cizellálása.

Végezetül álljon itt egy idézet Baumgarten Nándortól, Grosschmid Béni egyik tanítványától: „Közkezen forognak és mégis hármaz zár alatt nyugszanak azok a kincsek, amelyeket Grosschmid tudományos búvárlatai „egy mécses világánál” napfényre hoznak. Az első zár a forma, mely magvas tömörsége, nemzeti eredetisége, egyéni sajátossága dacára a hivatlant már eleve is elriasztja, de el is űzi a tudomány küszöbéről. A másik zárat csak az tudja felnyitni, akit a jogtudomány szeretete kitartó, intenzív és analitikus munkára (per ardua

⁵⁹ Szakértői Javaslat i.m. 100. p.

⁶⁰ Az MTA Jogtudományi Intézet és a Magyar Jogász Egylet szakértői munkacsoportjának javaslata az új Polgári Törvénykönyv jogi személyeket szabályozó harmadik könyvére, 2011.; 3:1. §

⁶¹ T/7971. számú törvényjavaslat a Polgári Törvénykönyvről, Bp.; 2012. július; 3:1. §, 3:2. § és indoklásuk

⁶² A XIX-XX. század fordulóját idéző megközelítés; lásd: a Márkus-féle jogi lexikon (13. lj.)

ad astra) szoktatott. A harmadik lakat pedig csak az előtt pattan fel, ki kora ifjúsága óta magánjogunk maximus magisterének vezetése alatt tanult meg belehatolni szellemi gimnasztikájának mások előtt tán útvesztőnek látszó rengetegébe”;⁶³ bízom benne, hogy sikerült a második zárat kinyitnom...

⁶³ Nizsalovszky i.m. 5. p.